

Aport de intelligence românesc la securitatea europeană

Vlăduț BRÎNZĂ

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

e-mail: vladutz_brinza@yahoo.com

Abstract

Within nowadays and future conditions, the European security acquires a new value as far as the Danube-Main-Rhine strategic complex is concerned. This area is complementary to the Black Sea and the North Sea with western and eastern extension as a result of the connection between these and some hydrographic pools such as Elba, Vistula, Oder, Sena, Loire, Drava, Sava, Morava etc., through Danube security.

The paper proposes for the second decade of the present century, a new design of the European security based on three main pillars: euroatlantic, mediterranean and danubian.

Keywords: strategically complex, Danube security, European Union, Danube, Black Sea, risks, threats, vulnerabilities

1. Securitatea dunăreană – o nouă valoare europeană

Prin poziția sa geografică¹, prin debitul de apă și resursele economice ale bazinului său, *Dunărea este cel mai important fluviu european*. Deși, ca lungime și debit, este depășită de Volga, Dunărea are avantajul de a străbate pe orizontală continentul european, din partea occidentală a acestuia până la Marea Neagră.

„Una din cauzele permanente ale războaielor din Europa din ultimele două secole a fost controlul egoist asupra căilor de navigație europene. Vorbesc despre Dunăre, despre strâmtoarele Mării Negre, despre Rin, despre canalul de la Kiel și despre toate căile de navigație interioară ale Europei care traversează două sau mai multe state” spunea la 9 August 1945, după Conferința de la Potsdam, președintele Truman.

¹ Alecsandru C. Sobaru, Gabriel I. Năstase, Chiriac Avădanei-coordonatori, *Artera navigabilă Dunăre-Main-Rhin. Strategii europene orizont 2020*, București, Editura Economică, 1998, cap.6 – prof. univ. dr. Florina Bran, lector univ. Mihai Opreșcu, pag. 99-105.

Considerăm că istoria frământată a Europei a fost strâns legată de regimul juridic al Dunării, iar tabla de șah a jocurilor intereselor politico-diplomatice și economice a reflectat întotdeauna problemele Dunării. Și cum fluviul Dunărea nu este o simplă cale de apă, ci o puternică bază pentru infrastructura oricăror interese, problemele sale trebuie pe deplin înțelese.

Un fluviu desparte și unește în egală măsură, iar Dunărea constituie atât frontiera naturală a mai multor state europene, cât și o excelentă, dar prea puțin folosită cale de navigație. Viziunea privind viitorul UE implică estomparea până la dispariție a frontierelor interne și sporirea comunicării între țări și regiuni. Dunărea are, astfel, vocația de a constitui coloana vertebrală a unei construcții macroregionale în care să se regăsească, în căutarea bunăstării comune, landuri, regiuni și state din UE, alături de țări care nu aparțin sau încă nu aparțin Uniunii.

După 1990, eforturile de integrare europeană revin în actualitate, însă instabilitatea din Balcani, generată de dispariția Iugoslaviei, a făcut ca Dunărea să nu poată fi folosită pe deplin ca o axă a integrării europene. În condițiile politice de astăzi, există reale premise pentru ca Dunărea să asigure o integrare a țărilor din est în Uniunea Europeană. Aceasta ar permite o armonizare a economiei continentului, punând pe noi baze complementaritatea economică dintre Europa apuseană și cea răsăriteană².

Dunărea traversează zone între care există puternice decalaje economice, dublate de o stare latentă de conflict. Se pot menționa spațiul ex-iugoslav și ex-sovietic aflat în preajma gurilor de vărsare (Transnistria). Această fragilitate a mediului de securitate în zonă favorizează acțiunea factorilor și a pericolelor de orice natură. Perpetuarea acestor conflicte aflate în proximitatea Dunării, soluțiile temporare și limitate aduse unora dintre acestea, precum și progresele lente ale extinderii organismelor europene au determinat consumarea și, uneori, epuizarea posibilităților, respectiv capacităților comunității internaționale de soluționare a acestor conflicte, cu o plajă largă de cauze și forme de manifestare, precum și proliferării unor noi riscuri, amenințări și pericole la adresa securității interne și internaționale a statelor și popoarelor din această parte a Europei.

² Reunificarea Germaniei, precum și sfârșitul războiului din fosta Iugoslavie reprezintă factori favorabili pentru redefinirea rolului Dunării în Europa. Prin poziția sa geografică, statul german, traversat de Dunăre și Rhin, cele două fluvii ale reunificării europene, se află în situația de placă turnantă în centrul continentului, în măsură să reia colaborarea și cooperarea economică atât cu țările din răsăritul Europei, cât și cu cele din zona Caucazului și a Mării Caspice.

Din punct de vedere geografic, Dunărea are o poziție relativ egală față de Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Adriatică și Mediterană, vărsându-se în Marea Neagră care permite deschiderea unor căi de comunicație spre Asia Centrală. Aceste aspecte l-au determinat pe cunoscutul om de știință Grigore Antipa să afirme că „*Dunărea are o importanță și un rol mondial*”.

Dezvoltând ideile lui Antipa, se poate aprecia că Dunărea reprezintă astăzi un element esențial în strategiile economice care vizează atât ideea de integrare europeană, cât și pe aceea, mai largă, de conexare la Europa a unor importante regiuni din Asia și Orientul Apropiat³.

Începând cu anul 1992, după finalizarea canalului Main-Dunăre, s-a realizat o nouă cale fluvială navigabilă cu o lungime de 3540 km care traversează pe diagonală Europa, de la Marea Nordului până la Marea Neagră.

În condițiile în care Uniunea Europeană parcurge o etapă de redefinire a identității și a coeziunii interne și a necesității de a se afirma ca actor competitiv și dinamic într-o lume în continuă globalizare, pe fundalul „digerării” celui de-al cincilea val al extinderii, început în 2004 cu zece state și finalizat prin aderarea României și a Bulgariei la 1 ianuarie 2007, acest complex poate fi un factor de dezvoltare economică și de echilibru social. Aceasta deoarece Uniunea Europeană se află într-un proces de reconectare cu proprii cetățeni și de recâștigare a susținerii acestora pentru proiectul politic european, pe baze care să corespundă preocupărilor lor, la începutul secolului XXI.

Contextul european de realizare a unei noi arhitecturi de securitate pleacă de la existența și funcționarea euroregiunilor. Acestea dezvoltă o adevărată axă, care se suprapune și generează un culoar de dezvoltare cu o lățime de 150-300 km format din: Bazinul Mării Nordului, Rin, Main, canalul Main-Dunăre, Dunărea (inclusiv Canalul Dunăre-Marea Neagră) și Bazinul vestic al Mării Negre (care prezintă un interes european, zonal, regional și național major de integrare, dezvoltare și securitate).

În egală măsură, Uniunea Europeană caută răspunsuri credibile și eficiente în vederea întăririi rolului său extern, pe fondul parteneriatului, dar și al competiției strategice cu SUA și statele din Asia. Uniunea Europeană trebuie să facă față provocării de a se adapta permanent schimbărilor generate de o serie de factori, atât interni (extinderea, îmbătrânirea și scăderea populației, necesitatea adaptării instituțiilor Uniunii, eficiența,

³ Alecsandru C.Sobaru ș.a., *op.cit.*, pp.134-141.

transparența și legitimitatea deciziei la nivel comunitar, comunicarea cu proprii cetățeni), cât și externi (criza economico-financiară mondială, criza resurselor naturale și de materii prime, competiția venind din partea celorlalți poli de putere și nu numai, amenințarea teroristă, instabilitatea politică din statele Africii de Nord, amenințări care țin de mediul înconjurător, cum ar fi schimbările climatice, dezastrele naturale, pandemii etc.).

La interferența intereselor economice, dar și politice, Dunărea reprezintă astăzi un punct cheie pentru Alianța Nord Atlantică facilitând accesul la regiunea extinsă a Mării Negre.

În acest context, Complexul Marea Nordului – Rin – Main – Dunăre – Marea Neagră poate constitui un mijloc favorizant al dezvoltării economice și de grăbire a integrării statelor din estul și sud-estul Europei în structurile europene și euroatlantice. Importanța complexului este dată de factorul economic, în principal, dar nu trebuie neglijată nici valoarea acestuia ca aliniament și direcție strategică, incluzând rolul afluenților, al sistemelor hidrotehnice, al canalelor și lucrărilor de artă aferente.

Racordarea zonei economice a Mării Negre la interesele Uniunii Europene determină un sistem de cooperare și alianțe. În acest mod se pot asigura: creșterea siguranței și stabilității în zonă, conjugarea intereselor economice ale statelor și eliminarea decalajelor de dezvoltare existente. Drept urmare, acest complex fluvio-maritim are o importantă dimensiune strategică și de cooperare în Europa deoarece permite atât conectarea complexă la spațiul pan-european prin trasee economice și de asigurare a securității regionale, cât și dezvoltarea cooperării regionale pe mai multe axe fixate pe acest culoar de transport.

Rinul și Dunărea constituie, în prezent, factorii integratori în amplul și complexul proces de multiplicare a relațiilor dintre țările riverane și celelalte țări ale continentului european, proces care reprezintă un factor dinamizator al extinderii Uniunii Europene.

Prin deplasarea centrului de greutate spre Europa Centrală și de Sud-Est, determinată de procesul de construcție a Uniunii Europene, putem afirma că și din punct de vedere al securității apare o translație a centrului de greutate acesteia pe axa danubiano-pontică, fapt ce ne îndreptățește să identificăm o nouă valoare a securității europene: securitatea dunăreană.

Transformările care conduc la actualii parametri ai acestui areal de securitate trezesc un interes major pentru statele riverane și nu numai.

Uniunea Europeană, în realizarea tradiționalei strategii germane „Ostpolitik”, adică pătrunderea pe continentul asiatic prin subordonarea

Europei Centrale și, mai ales a țărilor dunărene (lucru care s-a realizat în mare măsură), încearcă realizarea unui control al zonei. Prin axa danubiano-pontică, Uniunea Europeană dorește să mențină controlul și supremația „drumului mătăsii” și a axei energetice euroasiatice. NATO va urmări și se va implica în promovarea păcii și securității⁴ în regiune, interesele de securitate ale NATO putând fi afectate de alte riscuri de natură mai largă, incluzând actele de terorism, sabotajul și crima organizată, precum și întreruperea de fluxuri energetice vitale.

Arealul statelor fluvio-maritime Dunăre – Marea Neagră generează și va genera strategii geopolitice, geostrategice și geoeconomice cu implicații în sfera securității zonale și a dezvoltării proiectelor energetice și comerciale vitale Uniunii Europene. Pentru statele care nu se află în acest areal, accesul la axa ponto-danubiană se poate realiza prin rețele de canale navigabile conectate la sistem sau prin dezvoltarea rețelelor multimodale de drumuri și căi ferate.

În viitor, partenerii euroatlantici au obligativitatea recunoașterii statelor importante regăsite pe axa ponto-danubiană, ca actori geopolitici importanți, în acest sens având rolul bine stabilit de a genera o reprezentare geostrategică bine conturată și o mai mare fermitate în implicarea acestor state în proiectele generate.

2. Complexul strategic Dunăre-Main-Rhin – axă și centru de greutate al securității europene:

Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră este un ansamblu de construcții hidrotehnice, cu funcții deosebite, amplasate de-a lungul a două mari fluvii ce traversează Europa, alcătuind o cale navigabilă care străbate continentul de la nord la sud pe teritoriul a unsprezece state și leagă Marea Neagră de Marea Nordului. Acest complex are ca elemente de bază fluviile Dunărea și Rin, conexate prin intermediul canalului Dunăre-Main, fluvii care se varsă unul în Marea Neagră (prin gurile naturale ce alcătuiesc Delta Dunării și prin canalul Dunăre-Marea Neagră), altul în Marea Nordului (prin gurile ce alcătuiesc Delta Rinului).

Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră este de o importanță majoră în sistemul european al căilor navigabile interioare și această situație nu se va schimba nici în viitor. În prezent, cu excepția a trei

⁴ The Alliance Strategic Concept, NATO Office of Information and Press, 1999, p. 8.

state riverane, Serbia, Republica Moldova și Ucraina, toate statele străbătute de componentele complexului sunt membre ale Uniunii Europene, ceea ce asigură condiții bune pentru a se investi în această cale navigabilă pentru a o transforma într-o coloană vertebrală a Europei pe deplin funcțională.

Integrarea se constituie în principala modalitate de realizare a Uniunii Europene. Ea reprezintă un proces foarte complex prin care statele edifică o nouă comunitate ce se dorește a fi de tip unitar, monolitic. Integrarea europeană nu este, deci, o simplă alăturare a părților, ci o nouă construcție ce se realizează prin fuzionarea părților. Problema cea mai acută care se pune – cel puțin în această etapă – este dacă părțile rămân entități sau doar componente ale unei entități. Cu alte cuvinte, Europa Unită va fi o entitate de entități sau pur și simplu o entitate. Răspunsurile la această întrebare împart europenii în două. Unii văd o Europă fără frontiere, fără state politice, adică o Europă a regiunilor, o Europă federală, alții consideră că bătrânul nostru continent trebuie să devină o Europă a statelor, adică o entitate de entități.

Mediul de securitate la începutul mileniului III este caracterizat, în principal, de următoarele tendințe majore⁵: accelerarea proceselor de globalizare și de integrare regională, concomitent cu persistența unor acțiuni având ca finalitate fragmentarea statală, convergența rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unei noi arhitecturi de securitate, stabile și predictibile, însoțită de accentuarea tendințelor anarhice în unele regiuni, revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenței lor în dinamica relațiilor internaționale, în paralel cu multiplicarea formelor și creșterea ponderii intervenției actorilor nestatali în evoluția acestor relații.

La nivel european, mediul de securitate a fost puternic influențat de încetarea *războiului rece* și de modificările ce i-au urmat în planul reconfigurării frontierelor unor state. Pe această linie se înscrie căderea Zidului Berlinului în 1989, iar apoi reunificarea pașnică a Germaniei în 1990. Procesul a continuat cu destrămarea URSS în 1991 și a RSF Iugoslavia. Ca urmare a acestor procese, Europa s-a îmbogățit cu noi concepte de securitate mai diferite prin eficiența lor și mai exigente, au apărut noi actori, state în căutarea unor identități. S-a modificat astfel orientarea politică a unor state ce au ales economia de piață, s-au reconfigurat sferele de influență, apărând noi vulnerabilități și conflicte, active sau înghețate, cu noi riscuri și amenințări la adresa națiunilor și a popoarelor europene.

⁵ Cf. Manolache, Mihai, Riscuri și vulnerabilități la adresa securității energetice în regiunea Mării Negre, *Gândirea Militară Românească*, nr. 3, iunie 2009, București, p. 51.

În Zona Centrală și Sud-Est Europeană mediul de securitate a cunoscut în cei din urmă ani cele mai ample schimbări din ultimii cincizeci de ani. Dezvoltarea acestuia este strâns legată atât de evoluțiile din Europa și Asia, cât și de cele din spațiul transatlantic.

În această perioadă, caracteristicile principale ale mediului de securitate în zona Centrală și Sud-Est Europeană se pot descrie astfel:

- menținerea și extinderea unor zone cu grad ridicat de risc; existența unor crize negestionate suficient, fapt ce amplifică pericolul reizbucnirii acestora sau al apariției altora noi;
- persistența sau escaladarea unor dispute interne care pot degenera în conflicte cu tendințe clare de internaționalizare;
- perpetuarea și încurajarea unor revendicări teritoriale și a curentelor de autonomie a unor comunități etnice, religioase sau culturale;
- extinderea ariei de influență și de existență a fundamentalismului islamic, cu componenta sa radicală, ceea ce amplifică instabilitatea ariei balcanice;
- tendințe de refacere a vechilor sfere de influență sau de a deveni lider zonal manifestate de unele state din zona ori din aria adiacentă;
- existența în apropiere a unor zone de instabilitate ca: Orientul Mijlociu, statele desprinse din fosta Iugoslavie, Caucazul ori Transnistria;
- apariția riscurilor și amenințărilor nonmilitare, cu efecte negative asupra securității naționale, cum sunt crima organizată, traficul de droguri, armament ori materiale strategice, migrația ilegală de persoane;
- lărgirea, amplificarea și diversificarea eforturilor unor state din zonă de integrare în structurile europene și euroatlantice de securitate și economice.

Spațiul Complexului Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră reprezintă punct de interes pentru Marile Puteri, indiferent de modul în care acestea consideră că trebuie să acționeze pentru realizarea propriilor interese.

Relațiile europene au cunoscut o evoluție diferită în zonele străbătute de Complex. Astfel, dacă în zona Europei de Vest străbătute de Rin și Main, mărginită de Marea Nordului, după convulsiile produse de cel de-al II-lea Război Mondial acestea s-au stabilizat prin înființarea unor organisme și organizații de cooperare economică, politică și militară, spațiul dunărean și cel al Mării Negre a cunoscut o lungă perioadă în care, atât în relațiile dintre statele din blocul comunist din zonă, cât și în relațiile lor cu alte state de pe acest culoar european, au evoluat în funcție de interesele URSS. În ultima

perioadă, după destrămarea blocului comunist s-a constatat o evoluție pozitivă a relațiilor internaționale constituite în acest spațiu, de la forme rudimentare la forme complexe de cooperare, fără de care acesta nu ar avea identitate proprie.

La interferența intereselor economice, dar și politice, Dunărea reprezintă astăzi un punct cheie pentru Alianța Nord-Atlantică constituind facilitarea accesului la Regiunea Extinsă a Mării Negre din interiorul zonei, precum și pentru reprezentarea geopolitică a Uniunii Europene. În acest sens, s-au exercitat într-o primă fază eforturi comune de natură economică, politică, militară, socială și a mediului ambient, pentru ca, mai apoi, să se caute soluții pentru dezvoltarea regională în contextul globalizării.

Inițial ideea construirii canalului Rin – Main – Dunăre a încercat să traseze o linie de demarcare chiar în inima Europei, pentru ca ulterior această linie să atragă atenția asupra unei idei simple și evidente: acest Complex este în Europa, iar cooperarea și colaborarea regională trebuie extinse la nivelul întregii Europe din și pentru realizarea conceptului de globalizare.

Dunărea și Rinul nu sunt doar fluvii europene. Legate prin canalul Rin-Main-Dunăre, ele constituie o adevărată coloană vertebrală, de-a lungul căreia s-a dezvoltat un model de conviețuire bazat pe respectul diversității, civism și multiculturalism, care poate contribui decisiv la construirea Europei unite. El poate constitui un mijloc favorizant al dezvoltării economice și de grăbire a integrării statelor din sudul și sud-estul Europei în structurile europene și euroatlantice. Importanța axului este dată de factorul economic, în principal dar nu trebuie neglijată nici valoarea acestuia ca aliniament și direcție strategică, incluzând rolul afluenților, al sistemelor hidrotehnice, al canalelor și lucrărilor de artă aferente. Racordarea Uniunii Europene cu zona economică a Marii Negre determină un puternic sistem de cooperare și alianțe. În acest mod se pot asigura creșterea siguranței și a stabilității în zonă, conjugarea intereselor economice ale statelor și eliminarea decalajelor de dezvoltare existente. Controlul Dunării și a conexiunii sale cu Marea Neagră a însemnat și înseamnă acces la piețe și surse de materii prime, dar și ținerea sub observație a unor zone cunoscute a fi gazdă și, totodată, centre de expansiune a instabilității și crizelor. Prin cooperare dunăreană se poate diminua efectul factorilor de risc.

Prin perspectivele politice și economice pe care le deschide, cooperarea danubiană, în cadrul unei regiuni dunărene, mai mult sau mai

puțin formale, mai mult sau mai puțin insitucionalizate, se poate constitui într-o structură esențială a Europei unite și a lumii globalizate de mâine.

În prezent prin dezvoltare, țările care beneficiază de „curs al Dunării” sunt tot mai integrate putând afirma rolul de factor integrator al complexului strategic, ce se constituie în vector pentru resurse și dezvoltare.

Un alt argument în susținerea importanței complexului ca axă și centru de greutate al securității europene îl constituie și elementele teoriei zonei pivot, dezvoltată la începutul secolului trecut de Halford Mackinder, fost decan al Facultății de Științe Economice și Politice din Londra și vicepreședinte al Societății Regale de Geografie. În 1919 el publică lucrarea „Democratic Ideals and Reality” în care abordează într-un mod cu totul nou lumea. El operează cu noțiuni ca: Oceanul Planetar, Insula Mare a Lumii (formată din Eurasia și Africa), renunțând practic la împărțirea planetei în oceane și continente. Oceanul Planetar reprezintă 3/4 din suprafața globului și era dominat la vremea respectivă de Marea Britanie (care deținea supremația oceanică). Din această cauză, teoriile sale vor viza în special zona de uscat, adică Insula Mare a Lumii, pentru ca vastele resurse ale acesteia să fie controlate tot de către această mare putere. Autorul consideră că Africa face parte din Insula Mare a Lumii datorită faptului că ea este perfect unită cu Asia (Canalul de Suez fiind făcut de om) și aproape unită la strâmtorile Gibraltar și Bab-el-Mandeb cu Europa. Având în vedere faptul că Insula Mare a Lumii deținea 2/3 din suprafața uscatului, că aici trăia majoritatea populației globului și că în plus cele mai mari bogății naturale se găseau tot aici, este de la sine înțeles de ce autorul elaborează un program de stăpânire a acestei zone. Din nefericire, din cauza condițiilor istorice (sfârșitul Primului Război Mondial, din care Anglia ieșise învingătoare) Mackinder nu a trezit interesul compatrioților săi, dar scrierile sale au avut un impact deosebit în Germania (care a văzut în ele o modalitate de a-și câștiga supremația pierdută în război).

Mackinder vorbește despre heartland (inima lumii) care, după el, ar fi zona cuprinsă între Europa de Est (din Munții Urali sau de la Caspică și Volga) și Oceanul Pacific. Această zonă pivot este bogată în resurse naturale și deține o poziție-cheie în ceea ce privește comunicarea între diferitele regiuni ale globului. Inner (marginal) crescent reprezintă frontonul maritim alcătuit de statele care sunt situate în interiorul continentului, dar care au acces la Oceanul Planetar (Germania, Turcia, India, China). Outer (insular) crescent sunt statele care sunt exterioare zonei pivot (Marea Britanie, Africa de Sud, Japonia). Având în vedere toate acestea, autorul stabilește trei

condiții pentru dominarea lumii: „Cine stăpânește Europa de Est, stăpânește heartland; Cine stăpânește heartland, stăpânește Insula Mare a Lumii; Cine stăpânește Insula Mare a Lumii, stăpânește lumea”. Teoria s-a născut din temerile autorului față de pericolul provenit dintr-o eventuală aliere a statelor din Europa de Est și din zona pivot: Germania, Rusia și China. Tot el este cel care a sesizat că între Germania și Rusia nu există bariere naturale importante, fapt pentru care o eventuală expansiune a Germaniei în Est este foarte posibilă.

Din perspectiva multipolarității, putem să privim edificarea Uniunii Europene, proiect inițial bazat pe motorul franco-german, ca alianță între o putere maritimă (Franța⁶) și una continentală (Germania) ca pe o încercare a puterilor europene de a realiza o uniune politică de durată între ele, cu scopul de a forma un centru de putere politică și economică identificabile pe scena internațională a secolului XXI și nu numai atât, unul capabil să influențeze această scenă politică în interesul său.

Pentru Uniune și implicit, pentru interesul vestic (Franța, Germania), esențial este să-și asigure o Insulă-Lume (identificabilă de noi drept regiunea bogată energetic a Asiei Centrale⁷) monolitică, gestionabilă în modalitatea condominium (împreună cu Rusia) sau prin aderarea Rusiei la Uniune și crearea EuroRusiei, proiect asumat de altfel de candidatul la Președinția Rusiei, Vladimir Putin.

Ca perspectivă a creșterii importanței complexului ca axă și centru de greutate al securității europene, subliniem potențialul de creștere adus de viitoarea integrare în Uniunea Europeană a statelor din Balcanii de Vest.

Deși în ultimii 10 ani în Balcanii de Vest au fost înregistrați pași importanți în direcția reconcilierii, urmările războiului – probleme teritoriale, crime de război, refugiați etc.-sunt încă resimțite și, în anumite condiții, potrivit multor analiști, prezintă încă riscuri. De aceea, statele din zonă, în special cele mai fragile, și-au pus speranțele în aderarea la Uniunea Europeană și la NATO pentru asigurarea stabilității și păcii în regiune, pentru consolidarea independenței, suveranității și identității naționale.

⁶ Țară cu ieșiri largi la Marea Mediterană (în Sud-Est) și la Oceanul Atlantic (în Nord-Vest), în timp ce Germania are două mici ieșiri, în Nord, una spre Marea Baltică și una spre Marea Nordului, ceea ce ne face să o considerăm în principal o putere continentală (de altfel, ea este percepută astfel de majoritatea specialiștilor în geopolitică).

⁷ Paul Claval – *Geopolitică și geostrategie, spațiul și teritoriul în sec. al XX-lea*, trad. Elisabeta Maria Popescu, Ed. Corint, București, 2001, p. 47-48; 52-53.

După cum se cunoaște, integrarea în Uniunea Europeană presupune nu numai reformarea sistemului politic, militar, economic, juridic, adaptarea la normele Uniunii, ci și rezolvarea prealabilă de către fiecare stat candidat a tuturor problemelor pendinte, de risc, în raporturile cu alte state din zonă, în special cu vecinii.

Fără îndoială, dacă pe plan mondial nu intervin evenimente politice grave care să modifice echilibrul actual de forțe și construcțiile politice ce-l susțin, integrarea, cel puțin în Uniunea Europeană, a statelor din Balcanii de Vest va fi realizată.

Țara noastră poate participa mai activ la consolidarea unui mediu favorabil stabilizării regiunii, poate reprezenta un exemplu și un îndemn pentru continuarea reformelor în Balcanii de Vest, sporirea prosperității și stabilității, intensificarea dialogului regional.

Prin poziționarea sa geografică complexul a fost și rămâne o rută importantă de transport. Din perspectiva viitorului apropiat și ținând cont de importanța crescândă a Dunării ca arteră de transport, ar fi oportună realizarea unor rețele de canale, care să ducă la apariția unor noi căi europene de comunicație navală, cum ar fi Dunăre-Sava-Marea Adriatică, Dunăre-Morava-Vardar, care să îi sporească rolul de coloană vertebrală a cooperării pe multiple planuri între țările riverane și între statele Europei în general.

Ca urmare, perspectiva racordării bazinelor hidrografice ale Savei, Dravei și Moravei la complex, creează pentru acesta noi axe de legătură.

3. Introducerea securității dunărene în opțiunea de securitate și apărare europeană zonală, regională și națională

Opțiunea de securitate a acestui complex trebuie să fie însoțită și de o opțiune pentru apărare: responsabilitate UE pentru securitatea complexului și NATO pentru apărare.

Actuala arhitectură de securitate europeană reflectă trăsăturile esențiale ale mediului geopolitic în care se derulează: tranziția către sistemul internațional multipolar, competiția între puteri în spațiul euroatlantic pentru redistribuirea rolurilor; adâncimea integrării în UE; tentativele Federației Ruse de a menține statutul de mare putere pe arena mondială și de a ocupa poziții-cheie în structurile europene de securitate.

Securitatea se bazează atât pe stabilitatea politică, cât și pe cea militară, acestea fiind condiționări complementare. Un sistem mobil de securitate europeană va putea fi edificat numai dacă vor fi consolidate cele două

componente. O politică de securitate bazată pe cooperare (specifică OSCE) și renunțarea la orice idee de a impune stabilitatea prin mijloace de confruntare. Scopul este promovarea cooperării în vederea prevenirii conflictelor în sfera politică și a reducerii pericolului confruntării armate. De asemenea, mai are scopul de a evita escaladarea potențialelor conflicte, punând un accent deosebit pe promovarea deschiderii și a transparenței.

Protecția strategică a ansamblului în cadrul UE și NATO se realizează prin următoarele modalități:

- prin grija factorului politico-militar național – care elaborează strategii pentru funcționarea, dezvoltarea și apărarea complexului;
- prin beneficiile protecției oferite de bazele și obiective militare existente în apropiere – categoriile de forțe amplasate în proximitate complexului, atât cele NATO, cât și cele naționale, sunt în măsură să asigure o apărare eficientă a elementelor vitale ale acestuia;
- prin măsuri de protecție antiteroristă ale poliției complexului, derulate pe fiecare segment național al acestuia;
- prin protecția proprie a obiectivelor fluviale ce își desfășoară activitatea în complex – protecție asigurată cu forțe proprii, ori angajate;
- prin protecția satelitară oferită de NATO și prin servicii prestate de către SUA și Rusia. În acest scop sunt folosiți sateliți geostaționari, de rotație și de însoțire.

La nivel național, pentru fiecare segment, forțele de securitate ale complexului sunt conceptualizate, ori în bună parte, realizate. În prezent se poartă negocieri pentru realizarea unei forțe europene de securitate a complexului. La nivel național au fost elaborate:

- strategia de securitate a navigației de-a lungul arterei;
- strategia de securitate a infrastructurii complexului;
- strategia de intervenție antiteroristă;
- strategia de control a traficului.

Pentru securitatea de ansamblu a complexului rezolvarea trebuie să revină UE prin constituirea unor grupe acționale terestru-aeriano-fluvialo-maritime, care să îndeplinească misiunile principale preluate de la factorul de securitate național.

În contextul impunerii valorii de securitate dunăreană ca parte a securității europene, considerăm că noua strategie de securitate a UE trebuie să aibă un capitol separat dedicat acesteia.

Odată cu aderarea la NATO, strategia de securitate a României reflectă modificările care au loc în mediul de securitate intern și internațional, realitățile și tendințele globale. Ea este parte integrantă a securității europene și euroatlantice și constituie un tot unitar fundamentat pe efort național, pe acțiune comună, cooperare și parteneriat.

Securitatea națională se asigură prin eforturi proprii și prin cooperare cu aliații și partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale Strategiei de securitate a Uniunii Europene și ale conceptelor strategice ale Alianței. Ea vizează armonizarea eforturilor naționale cu angajamentele internaționale și identificarea modalităților de lucru apte să prevină și să contracareze oportun amenințările. Eforturile vizează, totodată, promovarea democrației, păcii și stabilității în vecinătate și în alte zone de interes strategic, reducerea vulnerabilităților, dezvoltarea capabilităților naționale și transformarea profundă a instituțiilor de securitate.

Strategiile zonale de securitate generate în cadrul proceselor politice de cooperare în regiunea Dunării în Europa Centrală și de Sud-Est precum Procesul de Cooperare Dunăreană, Pactul de Stabilitate din cadrul Procesului de Cooperare Dunăreană, Inițiativa NATO pentru Sud-Estul Europei (SEEI), Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSSE), Acordul pentru prevenirea și combaterea infracționalității (Acordul SECI), Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE), Acordul Central European al Comerțului Liber (CEFTA), Grupul Vișegrad (V4), Inițiativa Central-Europeană (ICE) și Inițiativa de Cooperare Central-Europeană (CENCOOP) trebuie să-și axeze conținutul pe regiunea corespunzătoare din complex sau complementară complexului într-o armonizare cu noua componentă a securității europene, securitatea dunăreană.

România a susținut și va susține întărirea capacității de acțiune comună a UE, NATO, OSCE și Consiliului Europei în domeniul stabilizării regionale și sporirea gradului de coordonare a implicării în soluționarea problemelor din Balcani.

Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră, deși în condițiile actuale geostrategice valoarea sa de obstacol s-a pierdut într-o mare măsură, are o valoare strategică deosebită pentru unele țări europene nemaritime (Serbia, Ungaria, Austria, Slovacia) deoarece le permite accesul la Bosfor, Gibraltar sau Marea Nordului și, de aici, la Oceanul Planetar. După scindarea Imperiului sovietic și după schimbările intervenite în

Germania, de-a lungul său nu mai există zone de luptă, ci zone de legătură, în care cooperarea se amplifică pe multiple planuri.

Procesul de integrare în Uniunea Europeană a Balcanilor de Vest și a Europei de Est va fi de o complexitate deosebită. Pentru realizarea cu succes considerăm că se impun inițiative de securitate regională la Adriatică și la Marea Neagră, racordate securității dunărene.

Securitatea, stabilitatea și cooperarea regională se vor îmbunătăți substanțial prin aplicarea cu fermitate de către întreaga comunitate de state din zonă a prevederilor Cartei relațiilor de bună vecinătate, stabilitate, securitate și cooperare în Europa de Sud-Est, adoptată de reuniunea șefilor de stat și de guvern de la București.

Pilon solid de stabilitate regională, țara noastră acordă o foarte mare importanță funcționării eficiente a structurilor de cooperare politico-economică instituite, dialogului statelor membre ale Inițiativei Central Europene (ICE), ale OCEMN, conferințelor economice regionale, afirmării vocației de integrare europeană a statelor regiunii, ca și modului în care lucrează structurile militare regionale.

O Europă Centrală și de Sud-Est puternic implicată în problemele securității și stabilității continentului nu poate fi decât opera comună a tuturor statelor regiunii, inclusiv a României, ce realizează o coerență deplină între politici, strategii și acțiuni.

Complexul Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră poate constitui un mijloc favorizant al dezvoltării economice și de grăbire a integrării statelor din estul și sud-estul Europei în structurile europene și euroatlantice, precum și de antrenare a unor noi state în angrenajul cooperării internaționale, pe măsura încadrării regiunii limitrofe axului în circuitul economic, cât și geostrategice. Importanța axului este dată de valoarea sa economică, dar nu trebuie neglijată nici valoarea sa ca aliniament și direcție strategică, care include rolul afluenților, sistemelor hidrotehnice și al canalelor. Racordarea Uniunii Europene cu zona economică a Mării Negre determină un puternic sistem de cooperări și alianțe. În acest mod se poate asigura creșterea siguranței și stabilității în zonă, conjugarea intereselor economice ale statelor, eliminarea decalajelor de dezvoltare existente.

Prin asigurarea securității și prin promovarea unui climat de pace, prosperitate și stabilitate și prin realizarea securizării „Drumului Mătăsii”

se diminuează amenințarea reprezentată de riscurile convenționale și neconvenționale la adresa securității europene. Pentru a răspunde noilor riscuri și amenințări se impune un efort comun atât din partea statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice, cât și din partea statelor aflate pe axa Europa-Asia. În general, statele din aceste regiuni împărtășesc unele valori și principii democratice și au o istorie regională comună.

Rolul României ca beneficiar al unei mari părți din complex și mai ales din Dunăre, presupune inițiativă de securitate dunăreană prin convocarea și acordul țărilor dunărene și o strategie complexă în arealul Marea Neagră – Dunăre cu participarea actorilor interesați NATO, UE, Rusia, Turcia.

4. Concluzii

Complexul strategic Marea Nordului – Rin – Main – Dunăre- Marea Neagră creează o axă ce reprezintă „coloana” unui sistem geopolitic continental, care deschide drumul Uniunii Europene către Asia.

Complexul strategic Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră poate lega polul înalt tehnologic occidental de polul resurselor rusec generând un areal de integrare, dezvoltare și securitate atractiv în cadrul procesului de globalizare.

În actualul context de securitate se impune conștientizarea importanței securității dunărene în preocupările de securitate comună și colectivă. Pentru atingerea acestui deziderat propunem activități susținute prin media, dezbateră subiectului în activități academice, în forumuri științifice desfășurate la nivel național, regional și continental, precum și dezvoltarea unor proiecte cu finanțare din fonduri europene care să susțină studii pe această temă.

Inițiativele de securitate dunăreană pe segmente zonale: occidentală, central-europeană și sud-est europeană trebuie să realizeze conexiuni cu securitatea la Marea Neagră și Marea Nordului. Fiecare strategie va trebui să arate riscurile, amenințările, interesele comune și colective de securitate, scopul, resursele alocate, managementul și să stabilească responsabilități.

Pentru deceniul al doilea al secolului XXI, considerăm necesară reconfigurarea securității europene pe trei piloni: euroatlantic, mediteranian și dunărean.

Bibliografie:

1. Constantin Onișor, *Europa 27*, Editura A'99, Iași, 2008.
2. Teodoru Ștefan, Gheorghe Toma, Constantin Degeratu, Traian Liteanu, *Spațiul european sub impactul provocărilor globalizării*, vol. I și II, Repere evolutive, dimensiuni, realizări, Editura ANI, București, 2008.
3. Iulian Lăzărescu, Constantin Onișor, *Complex strategic de securitate europeană*, Editura ANI, București, 2011.
4. Alecsandru C. Sobaru, Gabriel I. Năstase, Chiriac Avădanei-coordonatori, *Artera navigabilă Dunăre-Main-Rhin. Strategii europene orizont 2020*, Editura Economică, București, 1998.
5. Gabriel Vlase, Constantin Onișor, „*Securitate în Europa de Sud-Est – Actualitate și perspective strategice*”, Editura RAO, București, 2010.
6. Paul Claval, *Geopolitică și geostrategie, spațiul și teritoriul în sec. Al XX-lea*, trad. Elisabeta Maria Popescu, Ed. Corint, București, 2001.
7. Revista GeoPolitica nr. 39, *Axa Ponto-Danubiană – axă strategică*, Editura Top Form, București, 2011.
8. Revista Gândirea românească nr. 3, București, 2009.
9. Paul Dobrescu, Revista Geopolitica, Editura comunicare.ro, București, 2003.